

Josef Dudek, Terra Felix. PF 2020, C3+C5, 2019

Jaroslav Dajč, Na útěku, PF 2020 Norbert Hillerbrandt, C4/col, 2018

**SPOLEK
SBĚRATELŮ
A PŘÁTEL
EXLIBRIS**

Časopis Knižní značka vydává pro své členy od roku 1937 Spolek sběratelů a přátel exlibris založený v roce 1918 se sídlem v Praze.

Název časopisu a logo spolku akademický malíř Miroslav Haura.

Na titulní straně:
Miroslav Haura, Vinice ve Velkých Žemosekách, kresba.

1/2020

KNIŽNÍ ZNAČKA

ČASOPIS SPOLKU SBĚRATELŮ A PŘÁTEL EXLIBRIS

Kamila Štanclová, C3, 1996

DŮM PLNÝ POEZIE A KOUZEL (Gratulace Kamile Štanclové)

Jsou takové domy! Nevěříte? Ale ano, jeden takový se nachází v Bratislavě a žije v něm Kamila Štanclová, vynikající grafička, malířka a ilustrátorka, se svým manželem Dušanem Kállayem. A v tom útulném domě se dějí podivné věci: žijí zde princezny, králové, pohádkové bytosti, nadpřirozené přízraky. Tiše se pohybu-

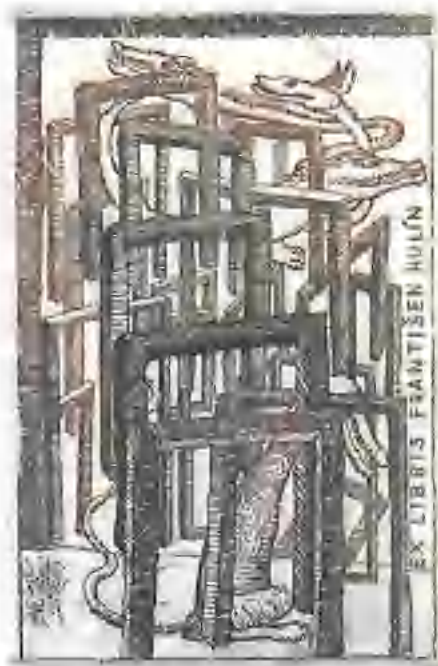
Kamila Štanclová, C3, 1995

jí v ateliéru, kterému vládne umělkyně, neúnavná ilustrátorka a pečlivá malířka Kamila, které už 23. března bude... Ne, já její věk neprozradím, ale narodila se v roce 1945 ve Zvolenu, a chytrý čtenář ví, že je stále duchem mladá, neúnavně pracuje a přináší radost sběratelům grafiky, milovníkům umění i dětem. Vždyť její ilustrace najdeme převážně v knihách pro děti. Proto tady potkáme ty

princezny a krále. A její grafika? Ta si získala uznání nejen na Slovensku, ale i v Česku a všude tam, kde byly její graficky dokonale zpracované a mistrovsky vytištěné listy vystaveny. A nejsou to obyčejné bezobsažné listy. Prozrazují, že jejich tvůrce přemýšlí o světě plném napětí, o světě, kde dobro a zlo neustále ovlivňuje život člověka, který potřebuje něžné pohlazení. Kamilka dovede pohladit, potěšit, ale také nabídnout myšlenky, poeticky bohaté myšlenky k řešení. Každý grafický list skrývá zajímavý nápad, nabízí příběh, otevírá hru, v níž účinkují lidské postavy či jejich stíny i nadpřirozené bytosti prapodivných tvarů. Jejich pomyslné tváře skrývají tajemství, umožňují divákovi popustit uzdu fantazii a uplatnit vlastní nápady. Taková je Kamila Štanclová, absolventka Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě.

Kamila Štanclová, C3, 1990

Kamila Štanclová, C3, 1995

slavě, kde studovala v ateliéru Vincenta Hložníka v oddělení volné grafiky a knižní ilustrace. Taková je umělkyně, jejíž tvorba byla vyznamenána desítkami cen za ilustrace, grafiku i známkovou tvorbu. Taková je Kamilka, umělkyně, jejíž exlibristické dílo se nesmazatelně zařadilo mezi přední umělce tohoto žánru. Pro svoji práci si vybrala techniku leptu, případně barevného leptu, který jí umožňuje plně uplatnit bohatou fantazii a rozehrát děj, jenž se stává součástí složitě, promyšlené kompozice, v níž vše se všim souvisí a má nezastupitelný význam. Barvy jsou decentní, tlumené (jaký rozdíl oproti jejím obrazům a ilustracím, které často výrazně září a hřejí svou sytostí), pouze zdůrazňují prostor, v němž se příběh odehrává. Text je umístěn do kompozičního celku, nikdy neruší a je výrazně čitelný.

Každý drobný list nabízí příběh, jak již bylo řečeno. Stačí si vzít některou grafiku do ruky a zamyslet se nad sdělením, jež nám autorka nabízí. Vybral jsem si list s obyčejným názvem *Ráno*, který si objednal pro své potěšení sběratel Yasuhiko Aoki v roce 2010. Uf, ta postava Co vám připomíná? Nic? Nebo se vesele usmíváte jako já, když si vzpomenu na své „ráno“, kdy stojím v koupelně, košile (já spím v noční košili) na mně plandá, ruka nahoru, druhá dolů, podřep – to právě cvičím, a pak se dívám do zrcadla na svou zarostlou tvář. Konečně už bdím a v hmečku voní káva. Ráno. Tak vidíte příběh. Tak si můžete prohlížet všechny grafické listy Kamily Štanclové, nejen ty malé, ale i velké, kde najdete další, ještě zajímavější a závažnější sdělení současnému člověku, který chce myslet a řešit problémy světa. Ten dům v Bratislavě je plný poezie a nádherných kouzel. Kamila kouzlí s měděnou deskou, na svých obrazech ožívuje postavy, kreslí líbezné ilustrace a v tom věčném spěchu skoro zapomněla na potíže s očima, jež jí trápí už řadu let a možná i na letopočet, který jí v březnu připomene, že život je krásný, když má člověk stále chuť pracovat a radovat se s dobrými přáteli, kteří vás mají rádi. Doufám, že k takovým přátelům patřím i já, upřímný gratulant a obdivovatel jejího díla. Všechno nejlepší, štěstí a zdraví přeje

Karel Žižkovský

MIECZYSLAV BIELEŃ MÁ 85 LET

Mieczysław Bieleni je jedním z nemnoha našich zahraničních členů, kteří u příležitosti stého výročí Spolku sběratelů a přátel exlibris byli oceněni pamětním listem.

Bylo k tomu několik důvodů: M. Bieleni je bibliofil a také zkušený a orientovaný znalec grafiky, knižní značky a sběratelského dění. Aktivně se věnuje popularizaci českého exlibris v Polsku. Má, snad jako jediný u našich severních sousedů,

Zbigniew Kubeczka, X3, 2019

rozsáhlou sbírku exlibris českých autorů, a to i těch dřívějších. Připravil několik výstav, které putovaly po mnoha polských městech a vždy se tam objevily knižní

značky českých autorů. Bezkonkurenční byla výstava *EKSLIBRIS CZECH* v roce 2006.

Všechny tyto výstavy byly také exponovány v Regionální knihovně v Karvině.

V karvinské knihovně jsme díky spolupráci s M. Bieleniem mohli vidět individuální výstavy většiny nejlepších současných polských grafiků.

M. Bieleni získal za svou angažovanou činnost mnohá oborová a státní vyznamenání.

Přátelé, sběratelé a bibliofilové titulují M. Bielenie familiárně *wielki regimentarz polského exlibris (velký plukovník)*.

Přejeme příteli Mietkovi i jeho papírovým vojskům mnoho příštích úspěšných let.

Zbigniew Kubeczka a výbor SSPE

ELIŠKA RYBIČKOVÁ – 95 LET

Náš spolek oslavil před dvěma roky sto let a letos 29. ledna 2020 se dožila devadesáti pěti let nejstarší členka SSPE Eliška Rybíčková. Tato dáma i po ošklivém předloňském úrazu se už opět zúčastňuje kulturních akcí a také akcí sběratelských, např. byla vloni na sjezdu SSPE v Českém

E. Rybíčková, dr. F. Černoch a M. Rumlarová, 22. 2. 2020 Pardubice. Foto J. Šulc

Krumlové, jenom do její „výbroje“ přibyly francouzské hole, z nichž jednu nyní hodlá odložit. Pro nás, kolegy sběratele, je ztělesněním historie sbírání exlibris a studnicí vědomostí o autorech exlibris, zejména o její přítelkyni Ludmile Jirincové a její žákyni Olze Vychodilové, ale také o sběratelích, jejichž jména známe jen ze starších exlibris v našich sbírkách. Elišce Rybičkové rovněž děkují všichni pardubičtí sběratelé za mnohé příležitosti nahlédnout do její bohaté sbírky a sbírky zesnulého manžela Antonína Rybičky, doprovázené zasvěceným komentářem. S obdivem sledujeme její vitalitu a přejeme jí mnoho zdraví do dalších let.

Zdeněk Řehák

LUBOMÍR NETUŠIL – 75 LET

Letošní lednová výstava jubilantů Hollaru v Galerii Hollar v Praze obsahovala rovněž grafiky Lubomíra Netušila, který

Lubomír Netušil, *Pompeje, C4, 2011*

se 24. února letošního roku dožil 75 let. My, sběratelé, známe jeho grafiky, které nejčastěji vytváří technikou měkkého krytu, s jeho oblíbeným námětem krajiny a stopami činnosti člověka v ní. Je také dlouholetým kurátorem výstav výtvarného umění v Pardubicích (již více než sto výstav v Galerii Univerzity Pardubice) a stále je i vysokoškolským pedagogem na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Ti, kteří ho znají lépe, vědí, že je vášnivým sběratelem grafiky, především grafiky Jana Konůpka a Josefa Váchala. My, jeho přátelé, s ním rádi navštěvujeme výstavy grafiky a bedlivě nasloucháme jeho komentářům a učíme se od něho, jak se dívat na grafické umění. Všichni mu přejeme mnoho zdraví a síly do jeho další grafické tvorby a také mnoho sběratelských úspěchů a radosti.

Zdeněk Řehák

JAK MIREK HOURA KRESLIL aneb Hrst vzpomínek na mé návštěvy v ateliéru Mistra

Právem *zasloužilý umělec* Miroslav Houra (1933–2006) tvořil v centru města Ústí nad Labem v 6. patře panelového domu v Hrnčířské ulici nedaleko náměstí. Chodil jsem za ním rád. Z jeho balkonu byl fantastický pohled na Labe, hrad Střekov a vyhlídku Na Větruši. Když se po stisku zvonku u zamčených dveří po chvíli ozval z výšin Mirkův hlas bylo vyhráno. Vzápětí se vyklonila jeho hlava a dolů na schodiště spadl klíč od vchodu do domu. Nechodil jsem s prázdnou – často jsem přinesl jeho oblíbenou sedmičku žerno-seckého vína. Po srdečném přivítání jsem byl „usazen“ do křesla u prostorného pracovního stolu naproti hostiteli, který **střídavě vyprávěl a na-**

slouchal, aniž by se nechal vyrušovat z rozdělané práce. Zpětně po létech si uvědomuji, že byl **jediným umělcem**, z mnoha desítek mnou navštívených tvůrců grafických artefaktů v jejich ateliérech, který mne nechával nahlédnout

Miroslav Houra, *kresba*

v kterémkoliv nestřeženém okamžiku do svrchovaného hájemství jeho tvorby právě se rodícího grafického díla.

Skloněn nad listem ručního papíru nebo deskou lina kreslil jak tužkou, redispem, štětce, křídou nebo ryl rydly svou osobitou představu, motiv, momentální nápad, inspiraci či už v hlavě domyšlené poselství zašifrované lapidárně ve zkratkách a symbolech. Vzniklo vždy svěbytné robustní dílo s okamžitě rozpoznatelným autorstvím. Všiml jsem si jeho hravosti, přirozeného propojení písma s obrazem ve vznikající kompozici, kontrastu barevných linií, rytmu opakovaných motivů a symbolů, jako by byly prosté květinčky s ně-

kolika lístky, hvězdné nebe, bárky na vodě, domy, rozzářená slunce, koně, milenecké dvojice, kříže, ruce a mnoho dalších.

Zkrátka bylo pro mne rozkoší sledovat při práci jeho **chlapácké dovedné ruce**, které se nezalekly ani monumentálních úloh (rozměrných obrazů, velkoplošných vitráží, mozaik, textilních aradekorů, mříží či dřevěných vstupních vrat v portálu dominikánského kláštera).

Ale vraťme se zpět k mým návštěvám v ateliéru, které jsem nazýval „*sedánkami u Mistrova pracovního stolu*“. První setkání byla spíše zdvořilostní a zákaznická, trochu si mě otukával. O přátelství

Miroslav Houra, *plakát výstavy*

se dalo hovořit až v momentu, kdy jsme si začali notovat ve společných láskách k básníkům, muzikantům a oblíbeným věcem kolem nás. Říká se tomu vznešeně duchovní spřízněnost.

Jen sporadicky se mnou k němu přicházela moje žena Marie, které vždy galantně věnoval právě se pro ni rodící

Miroslav Houra, X3, 2000

drobnou kresbu. Poznal jsem zde i jeho manželku *Libunu*, sympatickou paní doktorku, středoškolskou profesorku češtiny a literatury. Navštívili jsme též jejich letní sídlo – chalupu na Litoměřicku, kousek za Úštěkem. Ale ani tam nezaháležel, na zahradě kreslil cosí do náčrtníku. Že kreslil pořád a všude, dokládá několik zápisníků z jeho cest do zahraničí, doslova nabitých náčrtů a kresbami. Nikdy se nepředváděl, jak rychle a zručně kreslí, bylo to jeho přirozené chování.

Když slavil Mirek padesátiny, upekla mu moje Marie velký dort s čokoládovou polevou, který jsem s pomocí šlehačky vyzdobil jeho oblíbenými symboly a typickou signaturou. Očividně ho to tenkrát potěšilo.

Miroslav Houra, X3, 1962

Byl to M. Houra, který mne získal a navrhl pro uvolněnou neplacenou dobrovolnou funkci předsedy krajské pobočky Klubu přátel výtvarného umění v Ústí nad Labem a zpočátku mi pomáhal i s instalacemi výstav a organizováním besed, které KPVU pořádal. Vděčně vzpomínám na první velkou akci, kterou byla výstava v galerii Dílo ke 100. výročí narození grafika a ilustrátora Karla Vika, zakládajícího člena SČUG Hollar. Dovezl jsem z Turnova od Vikovy dcery velké množství grafik, akvarely a plakáty z pozůstalosti, ale i jeho nádobíčko (štočky, špalíčky ze zimostrázu, nátisky barevných dřevorytů

atd.). Také jsem si půjčil od svého příbuzného Jana Kloučka, Vikova dvorního tiskaře, rozměrné osmibarevné a slavné panorama Prahy. Citlivou instalaci do vitrín a na stěny galerie mi nezištně připravil Mistr Houra. Vernisáž pak uvedl jako člen Hollaru; výstava měla velký ohlas u veřejnosti.

Ale konec vzpomínek a **vraťme se do současnosti**: Přestože Miroslav Houra již není čtrnáct let mezi námi, stále se k nám právem vrací. Vždyť jako výrazná umělecká osobnost druhé poloviny 20. století svou rozmanitou a široce rozmáchnutou tvořivou potencií viditelně poznamenal kulturní tvář města Ústí nad Labem jak svými realizacemi v architektuře, tak artefakty v řadě veřejných institucí i v domácnostech místních obyvatel, nemluvě o jeho zásadním přínosu k rozvoji našeho SSPE.

Není náhoda, že se koncem roku 2013 uskutečnila v rozsáhlých muzejních prostorách velká přehlídka jeho celoživotního díla a že se ve čtvrtek 9. ledna 2020 v 17 hodin konala vernisáž **komorní výstavy jeho 15 kreseb** za velkého zájmu veřejnosti. Pražský žurnalista a Mistrův přítel Michal Mašek zde připomněl svá nezapomenutelná setkání s M. Hourou a připojila se i Hourova dcera, primářka MUDr. Jana Bednářová, která vzpomínala na své zážitky s otcem v rodinném soužití doma i na chalupě. Výstava pořádaná Muzeem města Ústí nad Labem trvala od 10. 1. do 1. 3. 2020.

Jiří Ort

IVANA KANTŮRKOVÁ (1960–1984)

K nedožitým šedesátým narozeninám talentované grafičky a ilustrátorky, která nás pro nenaplněnou touhu po životní harmonii 7. dubna 1984 dobrovolně opustila.

Velkou zásluhu na zviditelnění mladé, mimořádně **talentované studentky** – začínající umělkyně, ve světě sběratelství drobné grafiky měli dva přední funkcionáři SSPE: dr. Ivo Prokop a Ing. Jiří Soukup.

Ivana Kantůrková, C3, 1984

Především neúnavný a obětavý J. Soukup, který ji objevil na Hollarce a uvedl mezi nás na střední besedy do Savarinu, byl po celých šest let její spřízněnou duší, aby ji nakonec doprovodil na její poslední cestě v obřadní síni strašnického krematoria. Myšlenkově je tehdy sblížil **vztah ke koním**; trvalý celoživotní leitmotiv u Soukupa a láska k ušlechtilému zvířeti

u mladé zvědavé umělkyně, pramenící patrně z přirozeného zájmu o hinduistickou filosofii a indické reálie a mýty. (Pokud je mi známo, jedním z nejdůležitějších rituálů védského náboženství byla ašvamédha – oběť koně, posvátného stvoření). Ing. Soukup podal o svém seznámení s autorkou písemné svědectví: „Ivanu jsem poznal na SOŠV v Praze, když měla

Ivana Kantůrková, C3, 1983

před maturitou. Navštívil jsem tehdy školu s moskevským výtvarným umělcem, tvůrcem mnoha exlibris Anatolijem Mosijčukem a prohlíželi jsme spolu výstavu žákovských prací. Oba nás zaujaly práce Ivany Kantůrkové. Dozvěděli jsme se, že je nejlepší žákyní školy, a měli jsme možnost se s ní seznámit. Byla to krátká rozmluva, ale zásadního významu.“ Na SOŠV v letech 1975–1979 byla od začátku pilnou a úspěšnou žákyní. Nejprve u prof. Františka Říhy, poté u L. J. Kašpara a J. Hořánka a nakonec u prof. Jaroslava

Kaisera, který na této škole působil v letech 1961–1985. V hodinách **sítotisku** tehdy zadal žákům úkol zhotovit exlibris touto technikou. V té době vzniklo několik exlibris v serigrafii: jejích vlastních, pro členy rodiny, přátele a první listky pro sběratele. Od roku 1979 byla členkou SSPE.

Ve studiu pokračovala na AVU v Praze ve speciálce prof. Ladislava Čepeláka. O jejím poctivém přístupu k studijním povinnostem svědčí nedávná akce Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně *Poldi múzou a inspirací*. V rámci studia na AVU jezdili studenti kreslit a malovat do exponovaných míst kladenských hutí. **Kreslení s tematikou práce** se nevyhýbala ani Ivana Kantůrková. V její pozůstalosti zůstalo několik kreseb a grafických námětů po návštěvě hutí.

V té době se už stal předmětem jejího zájmu hlubotisk a jejími nejoblíbenějšími technikami **suchá jehla a lept** (někdy barevný). V těchto technikách mohla plně rozvinout svůj naturel, svá sdělení a umělecké záměry. V kompozici potměného obrazu se v miniaturním prostoru nabitým dějem odehrávají paralelně vedle sebe příběhy se zašifrovaným duchovním poselstvím plným záhad a tajemství. Krásné **snové náměty** čerpají z epických bájí a legend o bozích Kršnovi a Višnovi a bohyni Lakšmi. Často jsou to drobná exlibris bohatě zaplněná postavami, skupinami muzikantů a tanečnic, zvířaty a bujnou flórou. Oblíbený motiv koně se v názvech **59 existujících exlibris** opakuje nejčastěji: *Dívka a kůň, Kůň s lilií, Ležící hříbě, Posel s opentleným koněm, Melancholický kůň, Jezdci na koních, Kůň s jablkem*. Jsou to např. exlibris pro doc. Šáru, Ing. Soukupa, Jiřího Latu, MUDr. Loubala, Heike Thumeyerovou aj.

První suchou jehlu zhotovila podle slibu už v r. 1979 A. Mosijčukovi *Jezdci na koních a ptáci*. Etablovat se na výstavách v zahraničí volnou grafikou, ilustracemi

Ivana Kantůrková, C4, 1981

a prvními cykly už nestihla. Na exlibris (a méně novoročenkách) pracovala většinou u rodičů své matky v malebném Železném Brodě, kam z Prahy zajížděla o víkendech a letních prázdninách. Tam měla svůj **ateliér**. V národopisné expozici Bělíště Městského muzea v Železném Brodě se opakovaně pořádaly z její pozůstalosti přehlídky a prodej kreseb, maleb a exlibris. Naposled zde byla na podzim 2016 výstava **Ivana Kantůrková – in memoriam**. V sobotu 15. 12. 2018 se v rámci benefičního vánočního koncertu v kapli sv.

Jana Nepomuckého v Železném Brodě „Na poušti“ ještě uskutečnila doprovodná výstavka kreseb *In memoriam graficky Ivany Kantůrkové*.

První výzvu k **ilustrování knih** přijala I. Kantůrková již v roce 1980. Byl to román Františka Frýdy *Hořký úděl*, kde k ilustracím tragického příběhu mladých manželů v pohraničí roku 1937 přidala i návrh obálky; knihu vydalo Západočeské nakladatelství v Plzni.

Ještě na počátku roku 1984 provedla v technice C3 a C4 několik destiček (patrně jednu z nich i pro mě), které slíbila netrpělivě čekajícím sběratelům, zadavatelům exlibris, ale legendy na nich chybí. V roce 1980 jsem zaváhal, když jsem nedbal rady přítele grafika, znalce a sběratele Mirka Matouše a neobjednal jsem si u ní včas exlibris v leptu, dokud se nestala známá i mezi zahraničními sběrateli. On na rozdíl ode mě byl do roka uspokojen a v soupise figuruje jeho exlibris s pořadovým číslem 43 s názvem *Vzpomínka*. Především ale zůstal nedokončený rozsáhlý cyklus *Máj*, jímž chtěla svým přátelům v roce 1986 připomenout 150. výročí prvního vydání Maje a zároveň sto padesát let od úmrtí jeho autora K. H. Máchy. Za největší paradox toho smutného začátku roku 1984 však považuji to, co jsem zažil na valné hromadě SČB v PNP v Praze v sobotu 14. dubna 1984, když jsem po zprávě o jejím dobrovolném odchodu ze světa před několika dny obdržel **dárek od Ivany „ze záhroblí“** pro nás účastníky: jídelní lístek společné slavnostní večeře na hradní Víkárce s vytištěným, ale již nepodepsaným skvostným leptem Petrklíč v nazelenalé barvě jako symbolem nastávajícího jara.

Jiří Ort

Odkazy:

- SOUKUP, J. *Za Ivanou Kantůrkovou*. In Zprávy SSPE 2/1984, s. 15–16.
 SOUKUP, J. *Ivana Kantůrková. Soupis exlibris 1977–1983*. Úvod PhDr. Ivo Prokop *Tři lásky Ivany Kantůrkové*. SSPE 1985.
 SOUKUP, J. *Ivana Kantůrková*. In Zprávy SSPE 1/1990, s. 13.
 PROKOP, I. *Ivana Kantůrková*. List Slovníku tvůrců exlibris, SSPE 1998.
 SOUKUP, J. *Smutné jubileum*. In Knižní značka 1/1999, s. 11.
 SOUKUP, J. *Ivana Kantůrková je v duchu s námi*. In Knižní značka 1/2004, s. 9.

OSKAR FIALA na eSbirkách

Postupující digitalizace sbírkových předmětů a přepis strojopisných karet do databáze umožňuje následně zveřejňovat

Oskar Fiala, P1, 1913, JVKCB

průřezové kolekce exlibris vybraných autorů z rozsáhlé sbírky exlibris Knihovny Národního muzea. Na sklonku roku 2019

se povedlo na portálu www.eSbirky.cz pro badatele nově zpřístupnit soubor 70 exlibris malíře a grafika Oskara Fialy (1860–1918). Jedná se o knižní značky pocházející z osobních sbírek sběratelů z okruhu SSPE – K. J. Obrátila a Jiří-

Oskar Fiala, L1, 1901, JVKCB

ny Paroubkové. V představené kolekci z let 1901–1917 lze prohlížet zejména exlibris vytvořená technikou zinkografické reprodukce perokreseb, ale i několik litografií. Stylově převládají exlibris s prvky secesního dekoru s rostlinnými, krajinnými, zvířecími a architektonickými náměty, včetně několika jedinečných exlibris pro pražské obecné školy, dvou exlibris *ipse sibi* a jednoho exlibris *nomen omen* pro Jul. Havránkovou. Oskar Fiala tvořil exlibris již před rokem 1900 technikou litografie a rytím do lina a do roku 1918 z jeho ruky vzešlo přibližně 150 užitkových exlibris pro známé

a členy rodiny. Zveřejněná kolekce tak představuje necelou polovinu v soupise zachycené tvorby. Ve fondu Knihovny Národního muzea se však nachází ještě přibližně 200 nezpracovaných exlibris O. Fialy v pozůstalostech Aloise Chvály, Miloslava Novotného a Josefa Nováčka a nelze vyloučit, že po zpracování bude prezentovaná kolekce rozšířena o další exempláře.

Oskar Fiala, L1, 1901, JVKCB

Oskar Fiala byl žákem Julia Mařáka na pražské Akademii, později studoval v Paříži. Stal se učitelem kreslení a později ředitelem měšťanky v Bubenči. Účastnil se výstav Jednoty umělců výtvarných a v roce 1908 vystavoval na jubilejní výstavě Krasoumné jednoty. Jeho profesní i výtvarné působení je spjata s Prahou, kde se narodil i zemřel. Oskar Fiala byl špičkovým grafikem své doby, řadí se ke generaci prvních českých tvůrců a propagátorů exlibris a je smutným

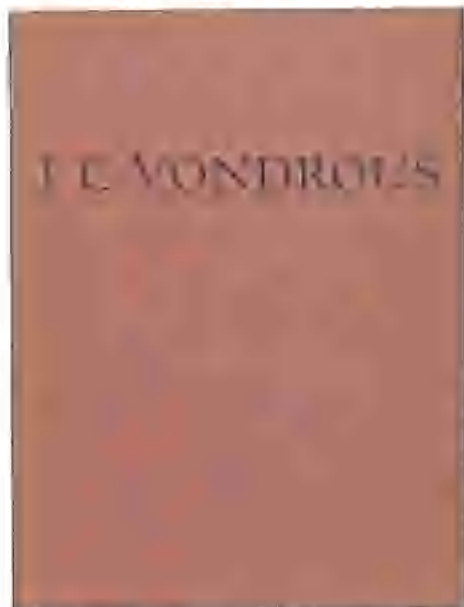
zjištěním, že jeho hrob na pražských Dlíšanech není opečováván, čeká na adopci a s ní spojenou opravu náhrobku. Oddělení knižní kultury prostřednictvím portálu eSbirky pro badatele každoročně zveřejňuje desítky až stovky skenů a fotografií sbírkových předmětů se stručným odborným popisem. Mezi letošní nově zpřístupněné sbírky patří, mimo exlibris O. Fialy, také početné soubory ilustrací Václava Kabáta, Václava Fialy, Petra Nikla, B. Natus-Salamounové, Františka Pavelky a poslední část rozsáhlého přírůstku ilustrací Zdeňka Mězla. Z dalších materiálů pak grafické náčrtky z fondu Hmotných památek. Jako další příspěvky Knihovny Národního muzea k poznání historie českého exlibris se chystají ke zveřejnění soubory exlibris Josefa Hodka, Václava Rytíře, Mikoláše Alše a K. J. Obrátila.

M. Vysohlídková,
 oddělení knižní kultury
 Knihovny Národního muzea

MUČEDNÍCI BIBLIOFILIE

V roce 1935 spoluzaložil Leo Reis, přednosta kanceláře Léčebného fondu, knihovní radu Klubu zaměstnanců Léčebného fondu veřejných zaměstnanců. Posláním jejím bylo vydávání krásných knih, graficky vyzdobených a technicky bezvadně upravených, přitom však cenově dostupných zaměstnancům jmenovaného pojišťovacího ústavu. Leo Rais byl duší knihovni rady a neslevil z vytčeného úkolu. Dosvědčují to knihy vydané knihovni radou tohoto klubu: *Máchův Máj* s rytinou Boudovou, *Bezručovy Slezské písně* s barevnou litografií Svobinského, *Vraždění ženichů X.* zpěv Odysey s tónovanou litografií Strnadlovou,

Němcové *Babička* s rytinami Svolinského, *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské* Komenského s dřevoryty Bílkovými, z nichž jeden německou cenzurou zabaven, Weingartovo pojednání o kyjevské legendě o sv. Václavu s litografiemi a dřevorytem kombinovaným s barevnou litografií Svolinského, *Chodské pohádky* (Baar, Hruška) s barevnými litografiemi Boudovými, Cobdena Sandersona *Ide-*

ální kniha nebo krásná kniha v překladu Arthura Nováka, Celliniho *Životopis* s 31 mědirytinami Boudovými – obdivuhodná řada knih, z nichž četné poctěny byly diplomy a uznáními i v cizině.

Rais měl vynikající podíl na vydávání volných grafických listů, vytvořených předními našimi umělci. Tištěny byly na nejdražších papírech, a přes to byly cenově dostupné zaměstnancům ústavu. Tak vyšlo celkem 20 grafických děl od Boudy, Vondrouše, Bílka, Viktora Strettiho, V. Fialy, Naumana, Vorlička, Poláška, Jiřin-

cové, Kotrby, Homolky, Emingerové aj. Kromě toho zúčastnil se Rais vydávání tzv. *Grafických zjevů*, příručky pro sběratele moderní české grafiky. Za jeho účinné pomoci vyšla příručka o grafickém díle mistrů Vondrouše, Fialy, Naumana, Boudy, V. Strettiho a Boettingera, tato poslední byla vydána členům až po okupaci, byla dříve zadržena německou cenzurou.

Okupantům byla činnost Knihovny rady Klubu trnem v oku. Bylo vytýkáno členům předsednictva Klubu, mezi něž i Rais náležel, zvláště vydání *Chodských pohádek*, *Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské*, jehož text i grafická výzdoba byly zcenzurovány, dále vydání volného listu Bílkova *V němž byla matka Boží trnem korunována*, dále vydání *Grafických zjevů*, zvláště Vondrouše a Strettiho. Bylo nařízeno vydávat též německé autory, případně autory označené vedením německého Kulturního oddělení. Ježto Klub neposlechl a přikročil k vydání *Grafického zjevu* Boettingera, nebylo dáno povolení k dalšímu vydávání. Za tuto činnost byli členové rady předmětem šetření a náš Leo Rais spolu s členy Josefem Dundrem a Janem Maitlem v říjnu 1941 gestapem zatčeni a roce 1942 umučeni v Mauthausenu. Přitěžovala jim kromě pokrokové politické příslušnosti i jejich činnost na vytváření *Krásné české knihy*. Raisovi pak patrně jako jednateli styk se slovanskými vysláncetvými, jež vyžadovala do svých sbírek zvláště legendu o sv. Václavu, o níž s Raisem byla v písemném styku. Při domovní prohlídce snad na to gestapo přišlo.

Tolik je domněnka o důvodech zatčení sběratele kreseb a krásných knih, ušlechtilého a jemného člověka, nezapomenutelného rádce v bádání o starých kres-

bách a bibliofilích Leo Raise, přítele Jos. Dundra a Jana Meitla. Čest budiž jejich památce.

Č. B.

Text byl převzat z časopisu Okénko do dílny umělcovy, ročník IV, číslo 5, červen 1948, s. 79–80.

ZE ZÁSUIEK ANTIKVIARIÁTŮ

Knihní značky národohospodářů a průmyslových kapitánů.

Ikonoografie exlibris často odráží souběžné politické, ekonomické a kulturní poměry. Nejinak tomu bylo v 1. polovině 20. století, zejména v období prvního úspěšného desetiletí Československé

Arnošt Hrabal, X2, 1928

republiky. Její politické a ekonomické špičky patřily mezi vzdělance, kteří byli často i úspěšnými sběrateli. Nezbytným atributem jejich exlibris byly kouřící komíny symbolizující dynamiku ekonomiky nového státu. Často jsou doprovázeny ozubeným kolem či jinými prostředky těžké práce – kladivem, kovadlinou, kleštěmi, ale také knihou, atributem vzdělanosti. Zajímavým prvkem byl kaduceus, okřídlená hůlka obtočená dvěma hady, která v antice označovala boha Herma-

(či Merkura), považovaného mimo jiné za patrona obchodníků.

Významným politikem, ekonomem, pedagogem a spisovatelem byl **dr. Karel Engliš** (1880–1961), který vynikl zejména jako ministr financí. Arnošt Hrabal (1886–1969) pro něho vytvořil exlibris, na němž jsou kouřící komíny, symbolizující průmysl, vyváženy obilnými klasy, symboly zemědělství, jako druhou podstatnou složkou národního hospodářství (X2, 99:85 mm, 1928. MG popis, obrázek dánská databáze art-exlibris.net).

Větší počet exlibris si objednával **JUDr. Jindřich Chylik** (1882–1961), národohospodář a publicista, který se

Jan Konůpek, C3, 1918

angažoval v Obchodní a živnostenské komoře a ve veřejných funkcích souvisejících s průmyslovými a finančními institucemi a podporoval odborné školství v brněnském obvodu. Pozoruhodná byla jeho sbírka grafiky Václava Hollara. Kniž-

Anna Macková, X2, 1925

ní značku pro něj vytvořila Anna Macková (1887–1969) s ústředním motivem kaducea (X2, 86:99 mm, 1925, ke zhlédnutí on-line v databázi JVK). Ceněné je kubisticky pojednané exlibris od Jana Konůpka (1883–1950) s odkazem na různé atributy průmyslu včetně kouřících komínů (C3, 198:125 mm, 1918, JVK). Další knižní značky J. Chyílka se vztahují k jeho sběratelským zálibám.

Dalším národohospodářem mezi objednavateli exlibris byl **prof. Ing. Dr. Otto Dub, DrSc.**, (1902–1979), odborník na vodní hospodářství, působící zejména na Slovensku, včetně Slovenské akademie věd. Knižní značku pro něj vytvořil Antonín Burka (1896–1947). Vedle továrny s kouřícími komíny v pozadí

Antonín Burka, X2, 1928, JVKCB

nechybí na exlibris třecí miska odkazující na chemii a kniha, na níž je položena dubová větévka vztahující se k příjmení

Antonín Burka, X2, 1923, JVKCB

zadavatele (X2, 154:108 mm, 1928, JVK, MG jen popis).

Antonín Burka vytvořil rovněž exlibris pro **Lamberta Merwarta** s ústředním motivem kaducea a kouřícími komíny v pozadí (X2, 122:94 mm, 1925 podle MG, 1923 podle JVK) Není vyloučeno, že se jedná o téhož Lamberta Merwarta, který byl ředitelem pražských jatek a za 2. světové války spolupracoval s nacistickým abwehrem.

Vítězslav Fleissig, X2, 1925, JVKCB

Zakladatel automobilky Laurin & Klement (později Škoda Mladá Boleslav), knihkupec a podnikatel **Václav Klement** (1868–1938), si objednal exlibris u Vítězslava Fleissiga (1893–1955). Ústřední postavu kováře doplňuje otevřená kniha, odkazující na původní povolání majitele, a továrna s kouřícími komíny (X2, 160:123 mm, 1925, JVK). Tentýž autor vy-

Vítězslav Fleissig, X2, 1925, JVKCB

Josef Váchal, X2, 1920, JVKCB

tvoril knižní značku pro továrníka a mecenáše **Jindřicha Waldese** (1876–1941). Ústřední ženská postava podpira tovární komín a ozubené kolo (X2, 162:122 mm, 1925, JVK).

Tvorbě pro průmyslníky se nevyhнул ani Josef Váchal (1884–1969). Ve 20. letech vyryl dřevoryt pro **Ferdinanda Galliho**, typografa, který založil vlastní tiskárnu, ale podle Váchalových pamětí zkrachoval. Obrázku vévodí jakýsi ohnivý muž

Josef Váchal, X2, 1923

s kladivem, nechybí ozubené kolo a továrna s kouřícím komínem. Exlibris existuje v černém (RMT), červeném (KNM) a modrém (JVK) provedení (X2, 82:56 mm, 1920). Několik knižních značek navrhnul a vytiskl Váchal pro **Ing. Viléma Fryntu** (1881–nezjištěno), úspěšného manažera, který se v mladoboleslavské Škodovce postupně vypracoval až na generálního ředitele. V Regionálním muzeu v Teplicích se zachovala Váchalova knižní značka s poznámkou: *Ztraceno poštou, otisků jen několik*. Váchal pak vytvořil jiné exlibris s obdobnými atributy s poněkud pozměněným rozvržením. Značka

byla vytisknuta na několika barevných odstínech papíru (zelený, šedý, červený). Značka je archivována v několika centrálních sbírkách (X2, 84:60 mm, 1921. RMT, KNM, GHMP). Frynta si objednal u Váchala poté ještě další exlibris čtvercového formátu zaplněné kromě

Neznámý autor, X3

postavy kováře obvyklými atributy (X2, 100:98 mm, 1923. KNM, RMT).

Do řady úspěšných prvorepublikových podnikatelů patřil i židovský továrník v oboru tiskařských barev **Otto Weissberger**, o jehož osudech jsem již psala v souvislosti s jeho příbuznou Ellou Tausigovou-Weissbergerovou, zakládající členkou SSPE (Knižní značka 4/2018, s. 125). Podle soupisu knižních značek E. A. Hrušky (lege.cz/data/hruska_el.xls) existuje na Weissbergerovo jméno značka s ústřední postavou ženy držící v levé ruce srdce. V konvolutu starších exlibris jsem získala jiný lístek na jméno Otto

Weissberger s atributy kouřících komínů, ozubeným kolem a také křivulí (105:82 mm). Značka byla pravděpodobně zhotovena linorytem, není opatřena signaturou v desce ani podpisem. Domnívám se, že by také mohla pocházet z dílny E. A. Hrušky, nemusela být ovšem provedena jeho rukou. Josef Váchal o něm napsal: *Sám vůbec kreslit nedovedl, ale živil jiného facíra jménem Kočího, bývalého malíře z dílen Národního divadla, který mu vše kreslil za denní malý honorář* (Tvar 2008/17, str. 8). Připsání autorství je tedy velmi nejisté, ale možná některý ze sběratelů bude vědět více.

Knižní značky národohospodářů a průmyslníků nevykajjí přílišnou nápaditostí, svědčí však o kulturní vyspělosti elity pohybující se v politice a ekonomice první republiky.

Informační zdroje: Údaje o uvedených osobnostech byly čerpány z veřejně přístupných zdrojů na internetu. Na adrese art-exlibris.net jsou on-line přístupné sbírky Frederikshavn Kunstmuseum v Kodani. *Zkratky:* JVK - Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, MG - Moravská galerie v Brně, RMT - Regionální muzeum Teplice, KNM - Knihovna Národního muzea, GHMP - Galerie hl. města Prahy.

Autorství knižní značky. Toyen nebo Ohara Koson?

Nakladatel dr. Škeřík si oblíbil východoasijskou filosofii, umění a literaturu a vydával ji vedle speciální ediční řady *Duše Východu* také v edici *Symposion*. V letech 1934 až 1938 zařadil do Symposionu celkem pět titulů se vztahem k Asii. Všechny tituly byly pro předplatitele opatřeny nakladatelskými knižními značkami, z toho pro jediný z nich, č. 78 *Drnová stěcha* z roku

E X L I B R I S

Ohara Koson, P2+T, 1937

1934, připravila exlibris Toyen. Těto umělkyni bylo také připisováno nakladatelské exlibris z roku 1937 zobrazující rašící vrbovou větvičku, např. v souboru reprodukcí knižních značek vydaném Uměleckoprůmyslovým muzeem v Praze. Došlo k tomu snad proto, že tato knižní značka byla využita zejména k vlepování do svazku č. 97L. Frank: *Milenci ve snách*, který upravila a ilustrovala právě Toyen. Bylo to však už na konci její spolupráce s dr. Škeříkem, kdy plnění některých objednávek mohlo vážnout a nakladatel si vypomohl jinak, když použil reprodukcí některého uměleckého díla. Je třeba poznamenat, že již Venci a Ladman předpokládali japonský původ této značky (Sborník SSPE 2008, označení U18), přesto ji antikváři stále pokládají za dílo Toyen.

Roku 1937 vyšel jako 96. titul edice Symposion tibetský román *Mipam*. V tiráži je uvedeno: *Úprava vazby, titulního listu a ilustrací v textu provedeny byly podle čínských dřevorytů, zapůjčených k reprodukci láskavostí p. řed. Dra. K. Heraina Umělecko-průmyslovým museem v Praze*. Ve skutečnosti se ovšem jednalo o umění japonské. Vazbu, titul a protititul zaujmají reprodukce

Ohara Koson, P2, 1937

dřevorytů s centrálním motivem japonské hory Fudži. Ilustrace reprodukuje většinou zobrazení zvířat v přírodním prostředí. Jedna z nich (str. 76) zobrazuje bez barevného podtisku zcela přesně charakteristickou rašící vrbovou větvičku, jak ji známe z nakladatelského exlibris Symposionu připsovaného Toyen. Ilustrace lze identifikovat porovnáním stylu a signatury jako zmenšené reprodukce děl, která vytvořil japonský malíř Ohara Koson

(1877–1945); více Wikipedie a další internetové zdroje. Signoval charakteristickou oválnou pečeti.

Konkrétní vzor pro sporné exlibris jsem v dostupných internetových zdrojích v díle Ohary Kosona nenašla, ale v zobrazení *Volavky stojící na vrbové větvi* je zřejmý stejný styl kresby a shoda pečeti. Dr. Škeřík zvolil pro další nakladatelská exlibris rovněž díla Ohary Kosona, která jsou dohledatelná, např. *Vrána na zasněžené větvi*, *Bekasina* nebo *Opice hrající si s vázkou*, a použil je k vlepení do zbývajících asijských titulů. Uvedený obrázek rašící vrbové větvičky využil dr. Škeřík po úpravě růžovým podtiskem k vytvoření knižní značky U18, která je čtvrtým exlibris pocházejícím z dílny Ohary Kosona a byla vlepována pravděpodobně do svazku č. 96 *Mipam* a zcela určitě do č. 97 *Milenci ve snách* vyzdobeného ilustracemi Toyen. Lze jen dodat, že dr. Škeřík si uvědomil nebo byl upozorněn, že nechal vyzdobit tibetský román japonskými dřevoryty a do dalšího vydání oblíbené knihy zařadil již původní čínské ilustrace.

(MUDr. Rudolf Škeřík (1896–1968), byl český lékař a nakladatel. Již za studii na Univerzitě Karlově zahájil svoji nakladatelskou činnost edicí *Symposion* (celkem 161 svazků), ve které vydával především soudobou francouzskou a anglickou literaturu. Naplnění jednotlivých edicí řídil dr. Škeřík podle svého zájmu a na základě kontaktů s autory. Po roce 1948 bylo jeho nakladatelství zrušeno; archiv nakladatelství se nezachoval.)

Neznámá knižní značka Toyen

Dr. Ladman a dr. Vencel publikovali ve Sborníku SSPE 2008 reprodukce a popisy celkem 27 užitkových knižních značek podle návrhu Toyen. Další exlib-

ris této autorky signované v tisku T, které jsem nedávno získala v antikvariátu, v uvedeném seznamu ani ve starších popisech J. Glivického zmíněno není. K exlibris byl připojen kartotéční lístek ze sbírky JUDr. Jiřího Starého s popisem a s poznámkou, že se jedná o dar

Z KNIHOVNY
MUDRA MARIANA JELINKA
A OLGY JELINKOVÉ

Toyen, P14T

neznámého původu, autor není uveden. Samotné exlibris vzniklo tiskem zinkografické reprodukce na tenký nažloutlý papír s přitiskem jmen majitelů: *Z knihovny MUDra Mariana Jelínka a Olgý Jelínkové*. Celkové rozměry 115:84 mm, kresba 86:54 mm.

Toyen obvykle použila jako námět pro soukromou knižní značku svoji kresbu nebo její mírnou obměnu z knihy, kterou ilustrovala, např. exlibris pro dr. Milěvu Krátkou kopruje jednu z kreseb pro

Heptameron (Družstevní práce, 1932), knižní značka Antonína Beringera odpovídá kresbě na obálce knihy Milény Roštkové *Bud'vüle Tvá...* (A. Neubert, 1946). Je tomu tak i v případě této neznámé knižní značky. Stejnou kresbu nalezneme v knížce povídek Marie Majerové *Mučenky*, vydané roku 1934 ve 2. a 3. vydání nakladatelstvím Čin, a to na str. 11 jako úvodní ilustraci k povídce *Hodina přetěžká*. Rozměr kresby je 160:105 mm. Knižní značka se liší od ilustrace pouze v jednom místě nad levým okem ženského obličejce, a to zesílením-kaňkou v místě křížení dvou čar.

Vznik této neznámé knižní značky můžeme klást do období po roce 1934, což koresponduje s upozorněním dr. Škeříka žadatelům o poskytnutí zbylých volných nakladatelských exlibris, že ta jsou k dispozici jen pro předplatitele a že zájemci o osobní knižní značky se mohou obrátit přímo na umělce, v té době zejména Toyen. (Více o tom ve výše uvedeném Sborníku SSPE 2008.)

Exlibris učitele Františka Hodíka

V roce 2020 uplyne 75 let od konce 2. světové války. Je čas si proto připomenout ty, kteří ještě v posledních dnech války přežili o život. Mezi nimi byl učitel František Hodík (1900–1945). Pocházel ze skromných poměrů a vlastní houževnatostí se mu podařilo vystudovat učitelský ústav. Roku 1937 nastoupil do školy v Javorníku ve Slezsku, kde zažil národnostní třenicí a nástup nacismu. V roce 1939 nuceně odešel s rodinou do Bernartic u Tábora. Kromě svých učitelských povinností vykonával zde funkci knihovníka. Zapojil se do odbojového hnutí a v květnu 1945 byl členem zdej-

šího Národního výboru. 8. května 1945 vpadl do obce ustupující oddíl SS, který zahájil palbu. Obyvatelé se spolu s oddílem domobrany bránili, ale proti přesile neuspěli. V polích a zahradách přišlo

Neznámý autor, P1

o život 14 občanů Bernartic, mezi nimi František Hodík. Jeho osudy zaznamenala spisovatelka Ilona Borská v životopisném románu *Osud jednoho Čecha*.

Proč tento úvod? V několika antikvariátech se nacházejí knihy vydávané ve 20. letech minulého století, které evidentně pocházejí z knihovny Františka Hodíka. Je v nich vlepeno jeho ex libris. Není signováno, autor není známý. Možná autorství není tolik důležité, knižní značka nám zejména připomíná člověka, který se po značném úsilí stal učitelem, nositelem kultury a organizátorem ve svém bydlišti, který neváhal riskovat a nakonec položit život za svou obec nacházející se v nesmírném nebezpečí. Řadí se tak k umučeným a zastřeleným členům SSPE Jaroslavu Dobrovolskému, K. J. Obrátilevi, Hubertu Sekerovi a Janu Žižkoví.

Jana Parýzková

2020 – PF IS NOT DEAD
„Vidím dlouhý – dlouuuuhý život. Dožijete se velkého zlevnění a čistého ovzduší.“

Tak praví kartárka na novoročenku Václava Kabáta pro rok 2020. Každý rok zachovává ilustrátor a malíř Václav Kabát přízeň našemu oddělení a posílá svou novoročenku sestavenou z několika

PF 2020 Václav Kabát, CRD, 2019

drobných motivů. Stejný hlavní motiv použil již pro rok 1993. PF na rok 2020 však doplnil dalšími motivy – postavíčkou a legendou PF a prodlouženým textem věštby o čistém ovzduší.

Ke konci a začátkem každého roku jsou do muzea doručeny desítky novoročních přání partnerských organizací, muzeí, galerií, knihoven, vědeckých ústavů i státních úřadů, výjimečně soukromých osob. Jejich reprezentativní výběr je v rámci projektu *dokumentace současnosti* evidován v Oddělení knižní kultury v tzv. doprovodné dokumentaci ke sbírce *Doklady k vývoji knižní kultury*. V letech 2003–2020 do něj bylo zařa-

zeno přes 1200 novoročenek, českých i zahraničních. V roce 2003 bylo ještě jednorázově zapsáno vybraných 1200 novoročenek starších, z let 1937–2002, které byly v muzeu nashromážděny. Ve všech případech se jedná o tiskoviny zhotovené průmyslovým tiskem. Podoba těchto průmyslově tištěných novoročenek se za posledních 18 let příliš nezměnila. Muzea, archívy a knihovny, ale i státní úřady využívají na novoro-

PF 2020 Národní technická knihovna, P7, 2019

čenkách reprodukce uměleckých děl, fotografie ze sbírek, reprodukce starých fotografií, které se vztahují k aktuální situaci, případně novoročenku využijí jako marketingové lákadlo na akce nadcházející. Tisk bývá doplněn nejrůznějšími průřez, leporely, aplikacemi, zlatým tiskem, slepotiskem, vloženými lsty, co si kdo vymyslí. Letošního roku bylo do doprovodné dokumentace uloženo 108 novoročenek, z toho 96 českých. Kromě každoroční novoročenky v Braillově písmu vybízel letošní kulatý a souměrný letopočet k typografickým hrátkám. Toho využily například Ministerstvo financí a Národní technická knihovna s římsky psaným letopočtem, arabsky psaný letopočet rozhybala Městská část Praha 4 nebo Památník národního písemnictví. Zajímavá novoročenka dorazila mailem od básničky Marty Konířové, která se mj. věnuje konkrétní poezii. Moderní novo-

ročenku vytvořilo Planetárium Brno a luxusní, látkou potaženou novoročenku rozesílalo Národní divadlo. Znamé tváře využila značka Bohemia Sekt a Technické

PF 2020 Planetárium Brno, P7, 2019

muzeum v Brně láká na výstavu o robotice. Tradičně dostáváme a evidujeme PF prezidenta republiky, Správy pražského hradu, České televize, Českého rozhlasu, Univerzity Karlovy, městských částí Prahy a krajů, Junáka – českého skauta a některých dalších významných institucí z oblastí kultury a vědy.

Novoročenky zařazené v doprovodné dokumentaci nejsou zatím sbírkovými předměty, ale mohou se jimi v budoucnu stát. PF tvořené originálními grafickými technikami do sbírek zařazujeme vždy, nejnovějším přírůstkem byl v loňském roce soubor novoročenek **Martina Manojlína** z let 1992–2017. Mimo novoročenky evidujeme také došlé pozvánky a nakladatelské letáky mapující českou knižní produkci. Všechny tyto materiály dokumentují nejen úroveň typografie a tisku, ale také vztahy mezi institucemi a způsob, jakým se instituce prezentují a jak velkou váhu této prezentací přikládají.

Martina Vyšohlídková,
oddělení knižní kultury
Národního muzea

VÝSTAVA JANA MELENY A JENSE ASMUSE KOČKOTIŠÍ V DOBRŠÍ

Kurátoři: Jan Melena, Kateřina Barabášová, Karel Lavír.

V šumavské Dobrušce, visce, která stojí za zmínku kupříkladu díky mezinárodnímu hudebnímu festivalu Dobrušská brána, se každoročně uskuteční rovněž řada výstav. V tamní gotické tvrzi, která patří k nejzajímavějším památkám v této lokaci, sídlí Galerie Co Co zaměřená na prezentaci současného umění. Loňskou sezónu s příchodem podzimu uzavřeli dva umělci: Jan Melena a Jens Asmus výstavou nazvanou *Kočkotiši*.

T. Melenová, J. Melena a J. Asmus. Foto I. Kraml

Jan Melena, kreslíř, grafik, ilustrátor a v neposlední řadě také kurátor, se věnuje v grafice převážně linorytu, často jen v černobílých variacích. Jan Melena je fascinován přírodou. Čistou radost z poznání přírodních mikrosvětů, které se pro autora stávají nevyčerpatelným tématem, transformuje na papír či plátno. Je to hmyz, motýli, lesní tvorové, kocouři, ale také flóra v podobě hub či roztočivých květin. Melena říká: „Zajímají mě houby, hmyz, drobní lesní tvorové a v neposlední řadě i můj britský kocour *Franz Ferdinand*. Snažím se dívat na dění v přírodě tak trochu jeho očima; fascinující jsou květy roztočivých rostlin na zahradě, motýli, kteří kolem nich létají, a drobní tvorové ukrývající se pod jejich listy.“

Jan Melena představil na výstavě výběr ze svých grafických prací na papíře. Stářím oprýskaná omítka na zdech tvrže kontrastovala s čistotou a precizností provedených grafik. Ústředními motivy vystavených prací byly kočka a zátiší, témata, která patří k tradičním žánrům evropského umění. Motiv kocoura je znázorněn v různých podobách a situacích či jako součást přírodní scenérie, mnohdy s erotickým podtextem. Vázy s květinami, lesní houby či části krajiny svými deformovanými tvary odkazují latentním způsobem k lidské sexualitě. Černobílé variace grafických prací jsou autorem doplněny o barevné verze tisků, které oživily celý prostor. Jan Melena je svižný kreslíř. Ve své tvorbě se zaměřuje i na digitální kresbu či tvorbu exlibris a volné grafiky.

Jens Asmus je německý figurální malíř působící v Praze. Lze jej zařadit mezi tra-

Zahájení výstavy v dobrušské tvrzi. Foto I. Kraml

diční malíře. Kromě figurálních témat či portrétů jej zajímá rovněž krajina či zátiší. Témata nehledá. Okolní svět je pro něj natolik inspirativní, že si při malování vystačí s jednoduchými scenériemi. Zdrojem inspirace mu může být výhled z okna či shluk předmětů na stole.

Jens Asmus pracuje technikou akrylu na plátně, mnohvrstevnaté nánosy barev budí dojem olejomalby. Asmus maluje každodenní realitu. Jan Melena o něm napsal: „*Jens Asmus je malířem v tom nejkla-*

sičtějším slova smyslu. Sedí ve svém ateliéru a pozoruje předměty ve svém okolí, přičemž se občas podívá z okna ateliéru, tedy dělá přesně to, co maluje ve svých obrazech. Je to nekomplikovaný přístup, malíř si však uvědomuje, že obrazy jsou zakleté všude kolem nás, a je jenom na malíři, aby všednodenní realitu zachytil na plátno.“ Tvorba Asmuse navazuje na modernistické tendence. Je ovlivněna expresionismem a kubismem.

Na výstavě převažovala zátiší složená z jednoduchých předmětů, jejichž tvaroslovi autor v obraze rozkládá a hledá nové možnosti zobrazení. Deformované tvary zaklíněné do sebe připomínají jakousi obrazovou koláž na první dojem často až nesourodých prvků a předmětů, které ve výsledku fungují jako organický celek. Obrazy středních formátů svou barevností rozzářily prostor. „*Obrazy Jense Asmuse jsou, jak on sám říká: „altmodisch“ (v českém překladu staromódní či konzervativní), nicméně jsou čimsi poctivé a dokáží vybudit jejich pozorovatele z letargie všednosti. Jsou to vlastně malé barevné oázy, které osvěží mysl a oko,*“ doplňuje kurátor výstavy Jan Melena. Zátiší doplnil autor o sérii 18 portrétů, provedených v malém formátu.

Ač se zdají přístupy k práci u obou umělců rozličné, poji je mnohé. Obě vystudovali malířství. Ve své práci navazují na zobrazování tradičních žánrů v evropském umění; v případě Asmuse zátiší, v případě Meleny ztvárnění zvířete (kočky). Asmus maluje interiéry či pohled z okna, Melena hledá inspiraci v zahradách, lesích a na loukách. Obě čerpají témata z bezprostředního okolí. Společná výstava Jense Asmuse a Jana Meleny zvaná *Kočkotiši* představuje vzájemný dialog obou autorů, v němž jsou prezentovány dva individuální způsoby zobrazení světa.

Kateřina Barabášová

XXV. FESTIVAL KOMORNÍ GRAFIKY

Festival komorní grafiky se tradičně konal jako poslední výstava roku ve dnech 4. až 22. prosince 2019. Komise ve složení: Alena Laufrová (předsedkyně), Jana Hubatková, Ditta Jiříčková, Patrik Hábl, Pavel Hora a Ivan Špirk udělila Cenu SČUG Hollar Františku Hodonskému.

E. Hašková a dr. F. Černoch, předseda SSPE

Komise za předsednictví Ivana Špirka pak Cenu Nadace Hollar Lence Falušiové a Evě Jakubcové. Laureátkou Ceny Spolku sběratelů a přátel exlibris se stala Eva Hašková.

Redakce

26. GRAFIKA ROKU 2019

A 25. CENA VLADIMÍRA BOUDNÍKA

Do soutěže bylo přihlášeno 419 prací, z toho bylo vystaveno 213 grafik a 19 autorských knih. Předseda poroty: Mgr. Zdeněk Freisleben, kurátoři výstavy: Mgr. Zdeněk Freisleben, PhDr. Hana Larvová. Výstava se konala od 27. ledna do 29. února 2020.

Předáno bylo jedenáct cen v hlavních kategoriích podle formátu a dále za jednotlivé grafické techniky: Hlavní cena

za velký formát Martin VELÍČEK, *Struhadlo*, prořezávaný hlubotisk; Hlavní cena za malý formát Jan HÍSEK, *Černý kocour*, mezzotinta; Hlavní studentská cena za velký formát Veronika HOPPOVÁ, *Gorazdova 6*, hlubotisk z kamene; Hlavní studentská cena za malý formát Tereza ŠRÁMKOVÁ, *Zvíře*, akvatinta; Cena za tisk z výšky Bronislava BAKULE MALÁ,

Ondřej Michálek, *Nové zahrady III*, C4+C5, 2014

Prales – vnitřní život, linoryt; Cena za tisk z hloubky Robin KALOČ, *Krajina*, akvatinta a tisk z výšky; Cena za litografii Sabina KAFKOVÁ, *Divý kanec*, litografie; Cena za serigrafii Petr KUBÁČ, *Chyba*, sítotisk; Cena za počítačovou grafiku Kryštof BRŮHA, *Reonar de Inter Solaris*, tisk pomocí robotického ramene; Cena poroty Patrik HÁBL, *Tři Hory*, vlastní kombinovaná technika. Ondřej MICHÁLEK se stal 25. laureátem Ceny Vladimíra Boudníka.

Redakce

VÝSLEDKY VIII. SOUTĚŽE EXLIBRIS KLEMENSE RACZAKA, kterou tradičně pořádá Knihovna Raczkinských v Poznani

1. cena 3.000 zł Marcin Bialas (*1977), 2. cena 2.000 zł Patrycja Wojtas, 3. cena 1.000 zł Ksenia Vysotskaja. Zvláštní čestná cena Elżbieta Radzikowska (*1951)

z Poznaně a čestná cena Jacek Machowski (*1983),

Marcin Bialas, *C3+C5*, 2019

Účast 78 umělců, z toho 12 ze zahraničí (nemohu z pořadatele vymámit alespoň jména umělců z České republiky, asi jsem byl sám). Výstava soutěžních exlibris v Galerii Atanazy byla zahájena 16. 12. 2019 a trvala do 18. 1. 2020.

Pavel Hlavatý

ZEMŘEL JOSEF VINKLÁT

Josef Vinklát, dlouholetý člen našeho spolku, zemřel 14. prosince 2019 ve věku osmdesáti pěti let. Narodil se 18. února 1934 ve Svatouchu na Vysočině. Do našeho spolku vstoupil v roce 1991 a jeho sběratelský zájem směřoval k vynikajícím českým grafikům, kterými byli Cyril Bouda, Ludmila Jiřincová, Vladimír Komárek a Milan Janáček. Neustrnul u pouhého sbírání a vyměňování exlibris a drobných grafických lístků, ale věnoval se se svým přítelem Milanem Janáčkem

vydávání příležitostných bibliofilských tisků a menších grafických souborů. Jako aktivní člen PEN klubu vydával od 90. let minulého století drobné literární práce členů s přílohami pěti grafických listů. Autory textů byli např. Ludvík Kundera, Jana Štroblová, Václav Daněk, Jiří Stránský, Ladislav Stehlík, Jiří Žáček a Ivan

Josef Vinklát, *Semily 2005*. Foto J. Šulc

Klíma. Významným bibliofilským tiskem jsou *Mladé ženy* Františka Halase s grafickým doprovodem dvanácti autorů. Vděčným námětem pro grafický doprovod byla bibliofilská vydání *Zápisníku zmizelého*, na kterých se postupně podíleli Alena Antonová, Daniela Benešová, Karel Beneš, Milan Janáček, Rostislav Zárybnický, Eva Kubínová, Jaroslav Švíhla, Václav Pokorný, Miloslav Lhotský a další. Podnětem pro jeho bibliofilskou vydavatelskou činnost byla jubilea jeho přátel, významných spisovatelů a výtvarných umělců, např. malíře a grafika Václava Pokorného, spisovatelů Jiřího Stránské-

ho, Ivana Klímy, Ludvíka Kundery, básníka Josefa Hrubého, historika umění Františka Dvořáka, malířů a grafiků Vladimíra Komárka, Josefa Jíry, Milana Janáčka, Zdeňka Mézla a osobních přátel. Pokud mohl, rád se zúčastňoval akcí našeho spolku a často nás potěšil svými novými bibliofilskými tisky. Svojí nezištnou vydavatelskou činností převyšoval čistě sběratelské zájmy většiny našich členů. Spolupracoval a setkával se s mnoha předními představiteli české kultury, a výsledkem jsou trvalé hodnoty – bibliofilské tisky jako svědectví české kulturní úrovně v uplynulých třiceti letech. Byl to krásný člověk s ušlechtilým myšlením a konáním. Čest jeho památce!

Jan Langhammer

ZEMŘEL PAVEL KRAJÍČEK

Pavel Akela Krajíček byl vždy mezi prvními, od nichž přicházela přání do dalšího roku. A ne tak ledajaká – byly to postřehy

Pavel Akela Krajíček

těch, kdo byli zvyklí hledat pomocnou ruku na konci své paže, osamělých, kteří v divočině nezahořklí a s laskavostí podávali svou ruku i zkušenost potřebným. Dávkoval je vzhledem k situacím, v nichž se každý z nás někdy ocitl.

„Nestojím příliš o lidskou vděčnost, ta má kratší život než sněhová koule v čertově dlani. Ale všiml jsem si, že nikdo tě nebude víc nenávidět než člověk, který ví, že se k tobě zachoval podle.“ (Ernest Thompson Seton)

„Chod' vzpřímeně jako strom, žij silně, jako hory, buď jemný, jako jarní vítr, udrž si teplo jarního slunce ve svém srdci a Velký duch bude stále s tebou!“ (indiánské požehnání)

„Vkročí-li na tvou cestu skunk a zanechá na ní svůj zápach, není to důvod pro to, abys ji opustil.“ (rčení kmene Paiute)

„Nesnáž tě potká jen proto, aby tě donutila napnout všechny síly. A když vykonáš vše, co bylo v tvé moci, zachovej klid a čekej. Všechno jistě dobře dopadne.“ (E. T. Seton)

PUBLIKACE

MONOGRAFIE HUGO STEINER-PRAG (k 140. výročí narození)

Naším čtenářům připomínáme, že jsme nedávno (Knižní značka 2/2019, s. 60–61) uveřejnili článek pod názvem *Pražské vzpomínky* k výstavě grafických prací tohoto pražského rodáka z německo-židovské kulturní diaspory, které má ve svých sbírkových fondech Muzeum města Ústí nad Labem. Muzejní knihovna nedávno doplnila své fondy o tuto **první obsažnou knihu o životě a díle Hugo Steinera-Prag**, umělce z 1. poloviny 20. století, mimo jiné zakladatele soukromé pražské školy Officina Pragensis, spoluzakladatele tradice slavných knižních veletrhů v Lipsku a tvůrce logotypu Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Jde o splátku letitého dluhu tomuto světově proslulému ilustrátorovi a jednomu z klíčových knižních tvůrců 20. století. Není proto divu, že **publikace vyšla v okázalém provedení** s mimořádně vkusnou úpravou, počínaje obálkou v tvrdých šedozelených deskách s ilustračním podtiskem v neobvyklém formátu 32,5 × 22, 5 cm. Autorem odborného výkladu a zasvěcených komentářů k četným doprovodným obrazovým přílohám je **Pavel Růt**. Text je vytištěn v paralelní české a německé verzi, s překladem Radka Charvátka. Vydalo nakladatelství Arbor Vitae v roce 2018. Kniha je v prodeji přibližně za 750 Kč.

Tyto moudré věty jsem nosila stále v kabelce, abych si je připomínala, a často mě držely nad vodou, neboť život je někdy divočina. Vždycky jsem netrpělivě očekávala poselství pro další rok.

Když od něho letos novoročenka stále nepřicházela, několikrát za den jsem otvírala poštovní schránku, zatímco jsem usilovně hledala jeho adresu.

Nepřetržitě jsem na něho myslela i **2. ledna 2020** při výstupu na kopec. Od země se náhle odlepil bílý oblak, který od rána prodléval v údolí, na chvíli se zastavil a shlížel na kraj okolo, než se vznesl a nadobro rozplynul.

„V ten den, v tu chvíli, kdy se bude starý rok loučit s novým, pozvedněte se mnou číši a připijte na zdraví muže, který je dnes na stezce. Ať mu zásoby a síly vystačí, ať jeho psi vydrží dlouhý běh, ať ani jedna jeho zápalka nepřijde nazmar.“

Čest jeho památce!

Michaela Lesařová-Roubíčková

Sběratele patrně nejvíc zaujme, kromě zobrazování starobylé části Prahy, **období od roku 1907**, kdy jako příslušník rakousko-uherské monarchie získal německé občanství a byl povolán na Královskou akademii grafických umění a knihařství v Lipsku.

Hugo Steiner-Prag, L1, JVKCB

V té době se také zúčastnil mezinárodní výstavy exlibris v Lipsku. Zde byl zařazen do rakouské části expozice spolu se svými souputníky z Prahy Emilem Orlikem, Ferdinandem Krombholzem, Maxem Švabinským, Láďou Novákem a Viktorem Strettim. Prezentoval se tu třemi exlibris, jedním pro Paula Leppina z pražské bohémské družiny a dvěma pro manželku sběratele dr. Neumanna z Liberce a jeho dceru Imogen. Na stránkách 66–67 se Pavel Růt k tvorbě a významu této drobné užité grafiky v díle Hugo Steinera-Prag vyjadřuje pozitivně:

„Postupný vývoj směrem ke stále vyzráljším řešením lze dobře vysledovat v mnoha exlibris, která Steiner prováděl zčásti v perokresbě, zčásti jako barevné litografie. Obrazné indicie k osobnostem přitom ustupují do pozadí, ony malé půvabné lístečky tak zůstávají charakteristickými dokumenty Steinerovy umělecké fantazie.“

Není co dodat – zdánlivě okrajová umělecká činnost bývá často přípravou na významnější díla, ať se jedná o volnou grafiku, cykly nebo ilustrace knih.

Jiří Ort

ČASOPISY

EXLIBRIS ABOENSIS, Nro 108, 4/2019, Finsko

Křesťanství a bible jsou připomenuty výběrem exlibris s těmito náměty. Je představen Tapani Kiippa (*1939, Vyborg), malíř, akvarelista a grafik, žijící od roku 1972 ve finském přístavním městě Naatali; věnuje se rovněž tvorbě exlibris. Textilní výtvarnice a malířka Tulja Vihermaanová žije v Turku; vytváří snové, pohádkové motivy a věnuje se také tvorbě exlibris. Hannu Salonen (*1972), finský režisér a spisovatel, představil několik svých exlibris. Sérii exlibris s gastronomickými náměty je vzpomenut významný italský sběratel exlibris Mario de Filippis (1939–2018); jedno exlibris je od J. Boudy. V Rumunsku se

Časopis Knižní značka vydává pro své členy od roku 1937
Spolek sběratelů a přátel exlibris, založený v roce 1918,
se sídlem: Banskobystrická 2085/1, Dejvice (Praha 6) 160 00 Praha.
Identifikační číslo ve spolkovém rejstříku vedeném Městským soudem v Praze,
oddíl L, vložka 237: 004 43 522, zapsáno 1. ledna 2014.
Poštovní adresa: Spolek sběratelů a přátel exlibris, Banskobystrická 2085/1,
160 00 Praha.
IČ 00443522. Webové stránky: www.sspe.cz.

Číslo účtu/Konto:

2501272505/2010 v CZK, Fio banka, a.s., se sídlem V Celnici 1028/10, Praha 1.

Číslo účtu/Konto:

2001272509/2010 v EUR, IBAN: CZ3020100000002001272509, BIC: FIOBCZPPXXX,
 Fio banka, a.s., se sídlem V Celnici 1028/10, Praha 1.

Předseda: **doc. PhDr. Felix Černocho**, CSc., Banskobystrická 2085/1, 160 00 Praha.
 E-mail: cernochvip@seznam.cz. Mobil: 774 193 607.

Hospodářka: **Mgr. Jarmila Špačková**, Čajkovského 914/54, 500 09 Hradec Králové.
 E-mail: pausinka@gmail.com. Mobil: 606 610 698.

Redaktor Knižní značky a členská evidence: **Ing. Jan Langhammer, CSc.**,
 Ke Kukačce 797/19, 312 00 Plzeň. E-mail: langhammer.jan@o2active.cz.
 Telefon: 377 265 076.

Redaktor Sborníku SSPE: **Ing. Ladislav Žák**, Hrdličkova 2189/12, 148 00 Praha.
 E-mail: zaking@volny.cz. Mobil: 602 211 704.

Seznam příloh:

Obsah Knižní značky 2019.

Katalogové listy: Tomáš Bím, Adolf Born, Jiří Slavík a Karel Wellner.

Ivana Kantůrková, C3, 1984

KNIŽNÍ ZNAČKA číslo 1/2020

Redaktor: Ing. Jan Langhammer, CSc.,
 Ke Kukačce 797/19, 312 00 Plzeň, e-mail: langhammer.jan@o2active.cz.

Redakční kruh: PhDr. Jiří Ort a RNDr. Karel Žižkovský.

Jazyková korektura: Mgr. René Keller a Mgr. David Polčák.

Počítačová sazba článků a výběr obrázků: Ing. Jan Langhammer, CSc.

Grafická úprava a tisk: SOS print, s. r. o., Švihovská 10, 301 00 Plzeň.

Náklad 520 výtisků.

Vydává: Spolek sběratelů a přátel exlibris, Banskobystrická 2085/1, 160 00 Praha,
 pro své členy čtyřikrát ročně. ISSN 1211-3840. MK ČR E 11475.

Rozesílá Postservis Praha.

Toto číslo vyšlo 31. 3. 2020. Redakční uzávěrka příštího vydání je 31. 5. 2020.